

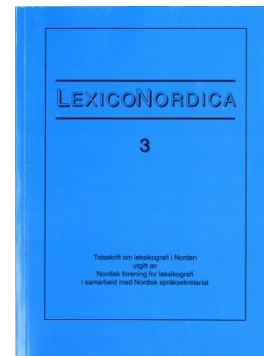
LexicoNordica

Forfatter: Ingrid Simonnæs

Anmeldt værk: Wilhem Gubba. 1995. *Juridisk ordbog tysk-dansk*. København: G.E.C. Gad.

Kilde: LexicoNordica 3, 1996, s. 307-314

URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/lexn/issue/archive>

© LexicoNordica og forfatterne

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre LexicoNordica (1-16) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Ingrid Simonnæs

Gubba, Wilhem: *Juridisk ordbog tysk-dansk*. G.E.C. Gads Forlag, København 1995

Gubbas ordbok *Rechtswörterbuch Deutsch-Dänisch*, som tittelbladet lyder på, foreligger nå i 3. utgave og representerer etter forfatterens egne ord en "fuldstændig ny bearbejdelse og en [...] betydelig udvidelse" av 2.utgave som kom ut på W. Gubbas forlag i 1987.

Motstykket til denne ordboken (Dansk-tysk juridisk ordbog) kom ut i 1993 – også på Gads Forlag.

Selv om dansk og norsk (almenspråk) har mange fellestrekk, er dette så vidt det kunne konstateres, ikke alltid tilfellet for dansk og norsk juridisk språk. Jeg har derfor konsentrert meg om å se nærmere på *Rechtswörterbuch Deutsch-Dänisch*. Jeg er ikke i stand til å vurdere om det danske oversettelseforslaget "ækvivalenten" i alle tilfeller er korrekt.

1. Innledningsdelen

1.1 Generelt

Det første iøynefallende¹ er at ordboken innledes med en kontrastiv faglig innledning om begge lands rettssystem. En slik innledning har mye for seg dersom den påtenkte brukergruppen ikke antas å ha noen nevneverdig innsikt i de viktigste kjennetegn for de angjeldende rettssystem. Brukergruppen er ikke eksplisitt nevnt i forordet til 3. utgave, og en må derfor gå tilbake til forordet til 1. utgave der den defineres slik: "primært [...] oversættere, advokater, retsinstanser, offentlige kontorer og erhverslivet, samt [...] universiteter og handelshøjskoler". Brukergruppen er m.a.o. både legmannen og fagmannen. Dette gjør det spesielt vanskelig å ha en faglig innledning som tilfredsstillende alle grupper behov for informasjon og krav til detaljopplysninger.

Denne delen er ikke utarbeidet av Gubba selv, men av Engberg som vil være den som skal fortsette Gubbas ordboksarbeid i fremtidige utgaver. Med denne merknaden in mente kommenteres denne delen først, før jeg tar fatt på selve ordboken.

¹ Dette er en tilnærming som hittil har vært heller uvanlig for en ordbok. Men i serien Gads fagordbøker bygger flere, bl.a. Torben Henriksen *Juridisk ordbog spansk-dansk*, nettopp på det samme prinsippet.

1.2 Avgrensning av delområder i innledningsdelen

Den kontrastive faglige innledningen foretar først en avgrensning av hvilke delområder av rettssystemet som behandles i denne delen av ordboken. Her finnes også en begrunnelse for at det er kun prosessretten som behandles fra den offentlige rett, nemlig "Es werden keine weiteren Teile des öffentlichen Rechts hier dargestellt [als das Prozeßrecht], weil sie **weniger zentral** [min utheving] für den Lemmabestand im Wörterbuch sind" (s.17). Denne påstanden er objektivt sett neppe korrekt. Dersom brukeren er interessert i ytterligere informasjon om de respektive rettsområder, henvises han til litteraturlisten "am Ende der Arbeit". Dette må forstås dithen at det er på slutten av den delen Engberg har utarbeidet. En slik litteraturliste finnes da også (s. 49), men er etter anmelderens oppfatning med referanse til bare 16 verk i knappest laget. Således finnes det ingen henvisning til litteratur om bl.a. forfatningsretten og andre områder under prosessretten enn for sivile saker og straffesaker. Dette til tross for Engbergs egen vektlegging av prosessretten som sentral.

Et annet prinsipp som er lagt til grunn i denne kontrastive faglige innledningen, er at det under presentasjonen av det danske rettssystem så vidt mulig brukes tyske betegnelser for danske begrep etterfulgt av tilsvarende dansk betegnelse ved førstegangs bruk. Dersom forskjellene i rettssystemet er vesentlige, ses det bort fra denne fremgangsmåten og det brukes kun den danske betegnelsen. Grensen for å konstatere at "forskjellene er vesentlige" er ikke alltid lett å trekke og kan diskuteres.

Det forstyrrer også at en i innledningens § 4 ("Vertragsrecht") begynner med "Generelles" og tar for seg dansk rett først for å komme tilbake til forholdene i dansk rett etter å ha beskrevet de tyske rettsreglene på dette området. – Ved behandlingen av de andre rettsområder begynner forfatteren derimot alltid med forholdene i tysk rett.

1.3 Struktur og språkbruken i innledningsdelen

Den faglig kontrastive innledningen er skrevet på tysk. Språkbruken er bra, og det er som regel ikke noe å utsette på denne.

Noen trykkfeil forekommer dog (f.eks. s. 19 *Reichwe-ite*, S. 26 *Regel-ungen*, s. 35 *Nachlaßve-rwalter*, s. 37 *des Amtsgericht*, s. 45 *Entsche-idung*).

Enkelte steder er formuleringene ikke helt treffende eller heller mindre vellykkete [mine uthevinger]:

- s. 18 *einige Paragraphen hinzuzufügen*².
- s. 19 *für [...] Handlung ersatzrechtlich verantwortlich gemacht werden zu können*. Det heter "haftbar".
Handlungen ausführen (ibid.) er heller uvanlig i stedet for "vornehmen", i det minste i juridisk språk.
 Jeg er heller ikke enig i formuleringen på s. 20 *hat das Recht der Bevormundung [...] abgelöst*. I den gamle formuleringen het det "Vormundschaft"³.
- s. 23 heter det f.eks. at *Verträge schriftlich verfaßt⁴ sind*. Det menes sikkert "abgefaßt".
- s. 26 heter det *Handelsgewerbetreibende*. Loven (HGB) bruker "Kaufmann", mens en ellers også kan finne "Gewerbetreibende(r)".
Anteile an der Gesellschaft haben er heller uvanlig i stedet for "halten an ..." (s. 27).
- s. 35, 36 *als Ausgangspunkt* – det menes antageligvis "prinsipiell"
- s. 37 *in kleineren Strafsachen*. Det er nok en lite heldig formulering for "in weniger schweren Strafsachen".

En må anta at det er en glipp fra Engbergs side når det sporadisk dukker opp grammatiske feil i teksten, som ellers viser at han har et meget godt grep på det tyske språket.

Det vises her f.eks. til [mine uthevninger] :

- s. 22 *davon gebunden* "daran gebunden"
- s. 24 *[besteht aus]: dem kausalen [Rechtsgeschäft] [...] und dem abstrakten (die Übertragung [...] "der Übertragung"*
- s. 28 *Sowohl kirchliche als bürgerliche Eheschließung ist möglich "sind"*
- s. 28 *keiner der zukünftigen Eheleute dürfen verheiratet sein "darf"*
- s. 35 *auf einzelnen Punkten "in [...] Punkten"*
- s. 44 *führt Handlungen aus, zu dem ihn [...] bevollmächtigt "zu denen"*

Når det gjelder innholdsmessige forklaringer, så finnes det her formuleringer som ikke er helt entydige.

² Som kjent er jo BGB blitt revidert fortløpende og å snakke om «einige Paragraphen» er for svakt.

³ Jfr. "Zweiter Titel. Vormundschaft über Volljährige, §§ 1896 BGB - Stand 15. Februar 1976" [min utheving].

⁴ *Verfassen* har ifølge Duden (1995:3649) innen det juridiske språk betydningen 'schriftlich niederlegen', og dermed er "schriftlich" overflødig dersom en fortsatt vil bruke «verfassen» her.

Det vises f.eks. til s. 23, der fremgangsmåten ved kjøp av fast eiendom beskrives slik den er vanlig i Danmark. Det er ikke lett å forstå hvorfor forfatteren fremhever *Der Vertrag ist aber* [min utheving] *auch ohne Eintragung im Grundbuch zwischen den Parteien wirksam*, for lenger oppe på samme side var det allerede blitt fremhevet at avtale om kjøp av fast eiendom i henhold til dansk rett kan inngås uten å være bundet til visse former. Tinglysingen som omtales like før den her siterte setningen berører derimot rettsvernet mot tredjemann!

Språklig unøyaktig er det også å tale om at ekteskap i Tyskland alltid blir inngått (*wird* [min utheving] [...] *geschlossen* (s. 28) for en offentlig myndighet, når kriteriet nettopp er et 'geschlossen werden muß' på grunn av prinsippet om obligatorisk ekteskapsinngåelse for en offentlig myndighet.

Under omtalen av prosessretten (s. 37) er det unøyaktig å tale om at det ved underretten Amtsgericht *können* [min utheving] *zwei Schöffen* [...] *teilnehmen* når forfatteren først har presisert lovens krav for den type straffesaker dette gjelder for.⁵

På s. 46 står det i forbindelse med "Beschleunigtes Verfahren" at denne type straffesaker gjennomføres ved *mündliche Anklageschrift* [min utheving]. Formuleringen er en språklig selvmotsigelse.⁶

Layout-messig er det uheldig at det brukes paragraftegn til å markere kapittelinnledning, eksempelvis "§ 1 Einleitung". Spesielt forstyrrende virker det når paragraftegnet dukker opp i den fortløpende teksten og en må tenke seg om hva henvisningen gjelder.⁷

2. Ordboksdelen tysk-dansk

2.1 Layout

Orboksdelen er oversiktlig og brukervennlig med oppslagsordene i fet trykk. Skriftstørrelsen er tilstrekkelig stor. Eksempelsetningene/kollokasjonene på tysk er skrevet kursivt. Hele ordboksartikkelen er rykket inn. Som ovenfor under kommentaren til innledningsdelen gjøres dog

⁵ Jfr. § 28 GVG "Für die Verhandlung und Entscheidung der zur Zuständigkeit der Amtsgerichte gehörenden Strafsachen werden, **soweit nicht der Strafrichter entscheidet** [min utheving], bei den Amtsgerichten Schöffengerichte gebildet."

⁶ Jfr. § 212 StPO "Im Verfahren vor dem Strafrichter [...] kann die Staatsanwaltschaft **schriftlich** oder mündliche den **Antrag** auf Aburteilung im beschleunigten Verfahren stellen [...]"[min utheving].

⁷ Eksempelvis anføres fra s. 39: "Das Gericht ist erste Instanz bei Verfahren die Anschläge gegen die Sicherheit des Staates betreffen, und Berufungs- oder Revisionsinstanz (§17) in Landgerichtsverfahren." '§ 17' er henvisning til kapittelinnledningen, ikke til angjeldende paragraf i domstolsloven.

samme innvendingen gjeldende med hensyn til bruken av paragraftegnet under ordboksartikkelen.

2.2 Generelt

Det er prisverdig at ordbokens foreliggende 3. utgave er sterkt utvidet i forhold til de tidligere to utgaver. Dette har tydeligvis også vært forfatterens intensjon for at brukeren "skulle være sikret [...] det optimale beslutningsgrundlag" (s. 12).

I lys av den meget bredt definerte brukergruppen er det bra at brukeren får oppgitt substantivenes kjønn for det tyske oppslagsordet⁸, mens han finner både kjønn og flertallsendelse for den danske ekvivalenten. Ser en på dette ut fra et brukerperspektiv, så er nok de grammatiske opplysninger for det tyske oppslagsord mer påkrevd enn for den danske ekvivalenten dersom en forutsetter at det er flest dansker som vil bruke denne ordboken.⁹ Den danske brukeren vil opplagt ha mer bruk for de grammatiske opplysninger på tysk. Ser en for seg at brukeren har tysk som morsmål eller at han som danske er meget sikker i tysk grammatikk, er det egentlig ikke behov for å ha med grammatiske opplysninger om det tyske oppslagsord. Her er det imidlertid ut fra markedssituasjonen for et språkpar som tysk-dansk-tysk nødvendig å ta hensyn til begge brukergrupper.

Forfatteren fremhever selv at eksempelmaterialet er utvidet så betydelig "at det i det store og hele belyser alle væsentlige sammenhænge inden for juridisk sprog" (ibid.) – Jeg vil senere komme tilbake til eksempelmaterialet.

Når det gjelder oppdelingen av oppslagsord som homonymer, er denne ifølge forfatteren utbygget ytterligere og henvisningenes antall er sterkt øket. Dette kriteriet¹⁰, er dog ikke alltid fulgt, f.eks. s. 51: **a.A.** s. 54: **ABG**. Disse oppslagsord har helt klart forskjellige betydninger, som ikke er markert som sådanne.

⁸ Dette gjelder ifølge forfatteren kun for "oppslagsordet". En finner derfor ikke oppgitt kjønn når en slår opp på en forkortelse (f.eks. **A.** som forkortelse for "Anmerkung"), men må gå til substantivet for å finne kjønn. Forkortelser av typen **AbIVO** eller **ABG** står oppført med hele ordlyden i parentes, men ikke med angivelse av kjønn.

⁹ Bruksområdet for denne type ordbok er da i første rekke ikke for å kunne produsere korrekte tyske tekster, men for å være i stand til å kunne lese tyske tekster f.eks. i oversettelsesøyemed.

¹⁰ Det er mulig at forfatteren ikke har tatt hensyn til at homografer kan være homonymer.

Den største innvendingen mot ordboken ut fra et prinsipielt standpunkt er at den inneholder for mange oppslagsord som ikke kan sies å høre til det juridiske språk dersom man da ikke tøyer definisjonen meget vidt fordi disse ord kan dukke opp i et eller annet juridisk dokument¹¹. Jeg anfører eksempelvis: *abändern, Abbau* 'nedrivning', *Abdruck, abrechen, Abbiegeabsicht, Abhandlung, Abhängigkeit, Abkürzung, Bau, dafür, demnach, Erholung, flüchten, Fußnote, Geschenk, Gewissen, Gewißheit, Industrie, jederzeit, kennen, kundig, Ladefähigkeit, leblos, loslösen, Quelle, Partie, Raum, regelmäßig, römisch, scharf, scheinbar, schneiden, schwerlich, Schulausbildung, Unfall, verkennen, wahrscheinlich, wegen*.

Det er riktig at forfatteren for mange av de ovenfor siterte oppslagsord har eksempler som belyser ordet ut fra en gitt juridisk kontekst, f.eks. *durch einen Unfall verursachte Schäden oder Kosten, wegen höherer Gewalt*, men dette er etter min mening ikke nok til å kunne si at *Unfall* eller *wegen* bør tas med som egne oppslagsord i en juridisk ordbok.

Heller ikke ord som *abfeiern* hører med i en juridisk ordbok. I det minste burde oppslagsordet ha blitt markert med "dagligdags" eller noe lignende.

Andre steder er forfatteren oppmerksom på at oppslagsordet også brukes i allmennspråket og har gjengitt det med henvisning til nettopp dette. Det er bra, men en del eksempler er dermed overflødige i en juridisk ordbok som denne: f.eks. *abgeben* (allg.) 'afgive, fremsætte, indsende', *abgrenzen* (allg.) 'avgrænse', *abberufen, ablegen, Prüfung* 'eksamen', *Vortrag (Rede)* o.l.

Også ordboksdelen er i det store og hele fri for trykkfeil, se dog eksempelvis: s. 75: *AKZ (Zeitschrift der Akademie für Defusches Recht)*, s. 315: *zeitliche* Freiheitsstrafe eller på omslagssiden bak: *Anwendung*.

2.3 Spesifikke kommentarer til mikrostrukturen

Forfatteren har valgt en mikrostruktur der han følger prinsippet: oppslagsord – ekvivalent /evt. delekvivalent – grammatiske opplysninger – setningseksempler /kollokasjoner og kryssreferanser (jfr. brukerveiledningen på s. 9 og 10).

¹¹ Selv om det f.eks. i et dokument om byggingstillatelse kan tenkes at *Abbau* kan dukke opp, kvalifiserer dette etter min mening ikke til å bli et juridisk faguttrykk. Slår en opp i en alminnelig tysk-norsk (Cappelens tysk-norsk og norsk-tysk ordbok, Oslo 1992) eller tysk-engelsk ordbok (Cassell's German-English, English-German dictionary, New York 1978) på dette ordet, vil en selvsagt finne det der.

Dersom oppslagsordet ser ut til å forekomme i en spesiell sammenheng, er dette tilkjennegitt med angivelse av et "anvendelsesområde". F.eks. følgende "anvendelsesområder" brukes: "Waren, Reisen, Bauwerk, Warenabsatz, Vertrag", men også "EU". Fra et brukerståsted hadde det vært mere ønskelig med å relatere oppslagsordene til de forskjellige rettsområder som det er vanlig å arbeide med. F.eks. kunne *Abbestellungsversicherung* (Reisen) (s. 52) ha vært markert med (Versicherungsrecht), *Abhebungsformular* (Bank) (s. 57) med (Bankrecht) og *Abnahmeprotokoll* (Bauwerk) (s. 60) med (Baurecht).

Det savnes dessuten en redegjørelse for prinsippet for bruken av "anvendelsesområder" og helst også en oversikt/liste over dem. "EU" er riktignok forklart på s.16 som inneholder en oversikt over brukte forkortelser og symboler.

Når det gjelder eksempelsetninger /kollokasjoner som brukes for å belyse det aktuelle oppslagsordet, er denne delen meget fyldig og allsidig. En kunne derimot så absolutt ønske seg en redegjørelse fra forfatteren i innledningen /brukerveiledningen fra hvilket kildematerialet han har ekserpert eksempelsetningene /kollokasjonene. Er alle autentiske?

Det kunne f.eks. være greitt å få vite hva som er kilden til *einheitliche Bedingungen* 'standardbetingelser, standardvilkår'.

Ut fra prinsippet om at oppslagsordene er ordnet strengt alfabetisk er det et stadig tilbakevendende problem hva som skal tjene som oppslagsord ved kollokasjoner. Vil brukeren lete under *abhelfen* når han skal finne betydningen av *einer Beschwerde abhelfen* eller ser han under *Beschwerde* når han leter etter betydningen av *Beschwerde einlegen*? Forfatteren har løst problemet med å anføre kollokasjonene både under substantivet som oppslagsord (f.eks. *Beschwerde*), men også under verbet (f.eks. *einlegen*). Her finner en gjengitt de forskjellige kollokasjonene der verbet (*einlegen*) kan dukke opp, heriblant i forbindelse med forskjellige rettsmidler, altså også sammen med *Beschwerde*.

Som nevnt ovenfor har forfatteren utvidet denne 3. utgaven "betydelig". Mine innvendinger mot en del oppslagsord som ikke juridiske er anført ovenfor. La oss til slutt se litt på de juridiske oppslagsord som eventuelt måtte mangle.

Det er klart at det ikke er mulig for noen forfatter å lage en ordbok hvor det ikke vil være ord en savner. Derfor taes det da også forbehold om at ordtilfanget ikke er ment å være uttømmende (se forord til 1. utgave). Men det kan allikevel være på sin plass å se etter noen eksempler som man kunne forvente å finne. Dette gjelder spesielt oppslagsord der forfatteren allerede er inne på et gitt delområde. Således finner en ikke *Disziplinarstrafe*, men riktignok *Disziplinar-*

maßnahme, ikke Freistellung vom Militärdienst aus Überzeugungsgründen, men Freistellung von einer Pflicht, ikke Trunkenheitsdelikt, men Trunkenheit am Steuer, ikke Überstellung [von einem Täter]¹², men überstellen 'henvise'. Hvorfor er formelles og materielles Strafrecht ikke tatt med som egne oppslagsord? Eller Wehrdienstverweigerung, Drogendelikt og Insiderhandel? Hvorfor finnes ikke Transformation som oppslagsord når forfatteren har en del EU-rettrelaterte oppslagsord med? Henger det sammen med kildematerialet for oppslagsordene? Eller anses noen av disse stort sett kun å forekomme i den juridiske teorien?

Konklusjon

Ovenfor anførte kritiske bemerkninger er gjort i håp om at forfatteren ved neste utgave vil ta hensyn til noen av dem. Dette vil så føre til en forbedring av ordboken i retning av en **fag**ordbok i mer snever forstand. Det forutsetter som påpekt at oppslagsord som ikke hører direkte til det juridiske fagspråk lukes vekk, og at det foretas en klarere/bedre tilordning av oppslagsordene etter et gitt klassifikasjonsskjema. I lys av ordbokens andre og positive sider kan dagens utgave likevel trygt anbefales, bare brukeren er oppmerksom på de svakheter som er påpekt ovenfor.

Litteratur

- BGB = *Bürgerliches Gesetzbuch*³¹, Stand 15.02.1976, München o.J.
 Duden 1995 = *Duden – Das große Wörterbuch der deutschen Sprache in acht Bänden, 2.*, völlig neubearbeitete und stark erweiterte Aufgabe. Mannheim/Leipzig/Wien/Zürich 1995.
 GVG = *Gerichtsverfassungsgesetz*, Stand 10.02.1993. In: Schönfelder: "Deutsche Gesetze"⁷⁹. München 1993.
 StPO = *Strafprozeßordnung*, Stand 10.02.1993. In: Schönfelder: "Deutsche Gesetze"⁷⁹. München 1993.

¹² Riktignok er *Auslieferung* med i betydningen 'utlevering'.